

Duhovna hrana i duhovna ostavština vjernicima katolicima ravne Slavonije

Biskupova je osnovna dužnost propovijedati Riječ Božju i tumačiti je vjerničkom puku. Isus iz Nazareta okupio je oko sebe učenike »koje sam htjede i kojima je dao zadatak da budu s njime i da navješćuju Riječ Božju, s vlašću da izgone đavle« (Mk 3,13-15). Apostol Pavao je svome učeniku Timoteju naredio: »Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom, koji će suditi žive i mrtve, zaklinjem te pojavkom njegovim i kraljevstvom njegovim: *propovijedaj Riječ*, uporan budi – bilo to zgodno ili nezgodno – *uvjeravaj, prijeti, zapovijedaj sa svom strpljivošću i poukom*. Jer doći će vrijeme kad ljudi neće podnositi zdrava nauka nego će sebi po vlastitim požudama nagomilavati učitelje kako im godi ušima; od istine će uho odvracati, a bajkama se priklanjati. Ti, naprotiv, budi trijezan u svemu, zlopati se, djelo izvrši blagovjesničko, služenje svoje posve ispuni!« (2 Tim 4,2-5)

Isus iz Nazareta sama je sebe obilježio kao navjestitelja Radosne vijesti siromasima: *Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene* (Lk 4,18). A što je Gospodin jedanput propovijedao ili što je učinio za spas ljudskog roda, treba se naviještati i sijati sve do kraja zemlje (usp. Dj 1,8; *Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, 33). Svoje je učenike poslao u svijet zapovjediši im: »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!« (Mt 28,19-20). Propovijedanjem Radosne vijesti širit će se kraljevstvo Božje do nakraj svijeta. »I propovijedat će se ovo evanđelje kraljevstva po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima.« (Mt 24,14)

Poslije Kristova uskrsnuća apostoli su bili svjesni da Isus po njima nastavlja svoje poslanje naviještanja kraljevstva Božjega. Bili su svjesni da po njihovu propovijedanju sam Bog upućuje ljudima poziv na obraćenje i izlje-

čenje. »Zato, eto, i mi bez prestanka zahvaljujemo Bogu što ste, kad od nas primiste riječ poruke Božje, primili ne riječ ljudsku, nego kakva uistinu jest, riječ Božju koja i djeluje u vama, vjernicima« (1 Sol 2,13). Propovijedanje je povlašteno sredstvo Božje, da po njemu Bog priopći ljudima spasenje: »Doista, kad svijet u mudrosti Božjoj Boga ne upozna mudročću, svidjelo se Bogu ludoščću *propovijedanja* spasiti vjernike. Jer i Židovi znake ištu i Grci mudrost traže, a mi propovijedamo Krista raspetoga: Židovima sablazan, poganima ludost, pozvanima pak – i Židovima i Grcima – Krista, Božju snagu i Božju mudrost« (1 Kor 1,21-24). Apostoli su vjerovali da preko njihova propovijedanja Bog želi ostvariti spasenje svih ljudi i otvoriti novo doba svoje milosti u životu svih ljudi: »I vas, nekoć po zlim djelima udaljene i neprijateljski raspoložene, sada u ljudskom tijelu Kristovu, po smrti, sa sobom izmiri da vas k sebi privede svete, bez mane i besprigovorne. Samo ako ostanete u vjeri utemeljeni, stalni i nepoljuljani u nadi evanđelja koje čuste, koje se propovijeda svakom stvorenju pod nebom, a ja mu, Pavao, postadoh poslužiteljem« (Kol 1,22-29).

Izvjeshća o ranoj Crkvi svjedoče kako je propovijed unutar euharistijskog slavlja ubrzo poprimila oblik tumačenja Svetoga pisma. Homilija ili propovijed crpila je svoje teme i svoje motive prije svega iz *Svetoga pisma* i *liturgijskih tekstova*. Tumačila je otajstva vjere i pravila kršćanskog života tako da ih je povezivala s Kristovim vazmenim otajstvom. Tako je navještaj Božje riječi i slavljenje sakramenata od početka kršćanstva bio glavni zadatak biskupa i prezbitera u Crkvi. Biskupu i prezbiteru se od samoga početka opstojnosti kršćanske zajednice homilija preporuča kao sastavni dio bogoslužja.

* * * * *

Najstariji je oblik kršćanskog propovijedanja bila jednostavna *homilija*, temeljena na biblijskom tekstu koji je bio pročitan u euharistijskom slavlju. Homilija, *razgovor*, započinje ondje gdje završava biblijsko čitanje. To tumačenje bilo je čisto spontano, premda se pretpostavljala i stanovita priprava. Držati takvu homiliju smatralo se glavnom dužnošću biskupa, koji je obično *sjedio* na *stolici* (Mojsijevoj katedri), a vjernici stajali oko njega i pažljivo slušali, postavljajući od vremena do vremena pitanja na koja im je biskup ili prezbiter odgovarao.

Osobito je poznat po takvim homilijama *Origen* (185.–254.). Premda je njegov pristup biblijskim tekstovima bio *alegorijski* – kakav je bio izniman

za to razdoblje – tipičan je svekoliki njegov pristup propovijedanju. Propovijedao je sustavno sve biblijske knjige, poglavlje po poglavlje, redak po redak. On je bio sve do petog stoljeća uzor koji su propovjednici slijedili u svome naviještanju Božje riječi.

Veliki propovjednici trećega i četvrtog stoljeća bili su Bazilije, Grgur Nazijanski, Grgur Nisenski, Ivan Zlatousti, Augustin i drugi Oci. Oni su tako propovijedali da su se stalno oslanjali na Sveto pismo. Iz njega su crpli sve bogatstvo i blago svojega umijeća priopćavanja Božje riječi. Služili su se tradicionalnom retorikom i gramatikom koju su učili u apologetskim učilištima. Ivan Zlatousti bio je izvrstan tumač Svetoga pisma, iz kojega je uzimao doktrinarni i moralni nauk koji je prenosio vjernicima. Služio se pritom retoričkim metodama tako da su ga slušatelji sate i sate pažljivo i rado slušali.

Aurelije Augustin prvi je u zapadnom kršćanstvu razvio raspravu o načinu propovijedanja služeći se načelima retorike koja se studirala na rimskim učilištima. Ambrozije i Augustin propovijedali su jednostavno, praktično i razumljivo. Oni nisu bili na razini mudrih istočnih crkvenih Otaca, ali su i te kako hranili Crkvu biblijskim naukom. Za vrijeme djelovanja crkvenih Otaca propovijedanje je velikim dijelom bilo apologetske i katehetske naravi. Oni su po uzoru na *rabinsku* tradiciju podučavali narod u stvarima vjere i ćudoređa, i tako razvijali vjernički život novoobraćenika. Osobito su bili u uporabi *blagdanski govori* u kojima su propovjednici umjesto tumačenja biblijskog teksta tumačili *smisao i značenje* blagdana koji slave. Tumačili su vjernicima ono što slave u euharistijskom slavlju tog dana. S posljednjim latinskim Ocima, svetim *Lavom Velikim* i svetim *Grgurom Velikim*, takav blagdanski govor dobio je na sve većem značenju.

Za vrijeme *barbarskih upada* razvio se *misionarski* način propovijedanja. Misionari Patricije, Kolumban, Pirmin i Bonifacije razvili su evanđeosko propovijedanje. Za Karla Velikoga (742.– 814.), u osmom i devetom stoljeću, nedjeljna je propovijed bila obvezatna. *Alkuin* je oko 800. godine, po naredbi Karla Velikoga, priredio prvi nedjeljni i blagdanski »Lekcionar« za sve nedjelje i blagdane u godini, da bi pomogao propovjednicima učinkovito propovijedati Radosnu vijest narodu Božjemu.

U XI. i u XII. stoljeću propovjedništvo razvijahu *dominikanci* i *franjevci*, osobito njihovi utemeljitelji sv. Dominik, sv. Franjo Asiški, te drugi velikani duha i srca kao što su bili sv. Antun Padovanski, sv. Albert Veliki, sv. Bonaventura i mnogi drugi propovjednici (pa i Jeronim Savonarola). U

XIII. stoljeću u sveučilišnim krugovima u uporabu dolazi »moderno« propovjedništvo: biblijski tekstovi tumače se ukratko, pozornim uvodom u građu, razvijanjem teme i zaključkom.

U XVI. stoljeću propovijedanju je svoj doprinos dao i *protestantizam*, među ostalima, Martin Luther, Ulrich Zwingli, Kalvin i mnogi drugi. Oni su, po uzoru na sv. Ivana Zlatoustog, ponovno izlagali biblijske tekstove, biblijske knjige (primjerice, Matejevo evanđelje), poglavlje po poglavlje, redak po redak, služeći se povijesnom i gramatičkom egzegezom.

U XVII., XVIII. i XIX. stoljeću snažno se budi *katoličko* propovjedništvo: Egidije Viterbski (1469.–1532.), humanist, neoplatonik, kršćanski kabalist, odlikovao se izvrsnim homiletskim stilom. Oduševljavao je slušateljstvo. Kao izvrsni propovjednici sloveli su neki Rimski biskupi: od Aleksandra VI. do Julija II., od Leona X. do Klementa VII. Kao dobri propovjednici isticali su se neki *puritanci* (William Perkins). Nekih propovjednika plašili su se i vladari i njihove vlade: oni su prosvjedovali protiv nepravdi, nemorala i zločina pojedinih vlada u Europi (Richard Baxter, Thomas Goodwin). Isticali su se engleski, nizozemski propovjednici i drugi.

U *barokno* doba propovjednici posežu za klasičnom retorikom. Kao izvrsni govornici ističu se katolici Jacques Bossuet, Louis Bourdaloue, protestanti Friderich Schleiermacher, Frederic Osterwald, i drugi.

Suvremene propovijedi doživjele su snažan preobražaj. Danas postoje različiti rodovi propovijedi i homilija: liturgijska propovijed, holistička propovijed, propovijed temeljena na teoriji komunikacije, propovijedi oblikovane u duhu teologije oslobođenja (pa i feminističke propovijedi koje rado prihvaćaju neke kršćanske teologinje), kontekstualna propovijed, estetska propovijed, utemeljena na teoriji jezika, narativna propovijed, induktivna propovijed, i tako dalje. Budući da je vjernički narod danas uvelike školovaniji nego je to bio u prošlosti, od propovjednika on mnogo očekuje i ne dobiva od svih njih Kristov nauk izložen na onaj način koji je u povijesti naviještanja Božje riječi uhodan.

Kao izvrsnog govornika i propovjednika spomenimo ovdje i Josipa Jurja Strossmayera, biskupa đakovačkog ili bosanskog i srijemskog koji se svojom govorničkom vještinom istaknuo na Prvom vatikanskom koncilu. Spomenimo i zagrebačkog nadbiskupa i metropolita zagrebačke metropolije kardinala Franju Kuharića, poznatog po svojim dugim propovijedima kojima je plijenio pozornost jednostavnog puka Božjega.

Nadam se da će se čitatelji ovih propovijedi nadbiskupa Marina Srakića složiti sa mnom da i njega smijemo staviti u red naših važnih propovjednika i navjestitelja Božje riječi.

* * * * *

Drugi vatikanski koncil u više svojih dokumenata ističe važnost *homilije* kao načina propovijedi kojom biskup ili prezbiter vjernicima u okviru euharistijskog slavlja izlaže pročitana biblijska čitanja dotičnog blagdana ili nedjelje: »U homiliji se iz svetoga teksta tijekom liturgijske godine izlažu otajstva vjere i pravila kršćanskoga života« (*Konstitucija o svetoj liturgiji*, 52). Stoga, neka se nikako ne propušta homilija u nedjelje i na zapovijedane blagdane, kao sastavni dio euharistijskoga slavlja koje biskup ili prezbiter slavi zajedno s narodom Božjim.

Dogmatska konstitucija o Crkvi ističe »Kao što je, naime, Otac poslao Sina, tako je i Sin poslao apostole (usp. Iv 20,21) govoreći: 'Idite, dakle, i učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Učite ih držati sve što sam vam zapovjedio. I evo, ja sam s vama u sve dane, do svršetka svijeta' (Mt 28,18-20). Tu svečanu Kristovu zapovijed o naviještanju spasonosne istine Crkva je primila od apostola i treba je ispunjavati sve do kraja zemlje (usp. Dj 1,8). Stoga na sebe primjenjuje Apostolove riječi: 'Jao meni ako ne budem naviještao evanđelje!' (1 Kor 9, 16) te zato i dalje neprestano nastavlja slati navjestitelje, sve dok mlade Crkve ne budu potpuno uspostavljene i same nastave djelo naviještanja evanđelja. Duh je Sveti tjera da surađuje kako bi se djelotvorno ispunio naum Boga, koji je postavio Krista začetnikom spasenja za sav svijet. Propovijedajući evanđelje, Crkva privlači slušatelje da uzvjeruju i vjeru ispovijedaju, priprema ih za krst, otima ih iz ropstva zablude i pritijelovljuje ih Kristu da po ljubavi prema njemu rastu sve do punine. Svojim trudom ona postiže da svako dobro koje je zasijano u srcu i u duhu ljudi ili u posebnim obredima i kulturama naroda ne samo ne propada nego se i pročišćuje, podiže i usavršava Bogu na slavu, zlodusima na pomutnju, a čovjeku na blaženstvo. Svaki je Kristov učenik, koliko je do njega, dužan širiti vjeru.« (*Dogmatska konstitucija o Crkvi, Lumen gentium*, 17)

Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve (broj 5) ističe: »Već tamo od početka Gospodin Isus 'je pozvao k sebi one koje je sam htio ... te je postavio Dvanaesticu da ga prate i da ih šalje propovijedati' (Mk 3,13) ... Gospodin je osnovao svoju Crkvu kao sakrament spasenja i poslao apostole po svemu svijetu, kao što je i Otac poslao njega, davši im nalog: 'Idite dakle i učinite sve

narode mojim učenicima! Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha svetoga! Učite ih da vrše sve što sam vam zapovjedio!' (Mt 28,18-20). 'Idite po svem svijetu i propovijedajte Radosnu vijest svakomu stvorenju! Tko bude vjerovao i pokrstio se, spasit će se; tko ne bude vjerovao, osudit će se' (Mk 16,15). Odatle Crkva ima dužnost širiti Kristovu vjeru i spasenje. Tu dužnost ima ona snagom izričitoga naloga koji je od apostola naslijedio red *biskupa*, kojemu pomažu svećenici, s Petrovim nasljednikom i vrhovnim pastirom Crkve te snagom života što ga Krist ulijeva svojim udovima.«

Drugi vatikanski koncil, dakle, snažno ističe važnost biskupove službe u naviještanju Kristova evanđelja. U tom duhu, nadbiskup Marin Srakić savjesno i vjerno već godinama propovijeda Božju riječ. U svojim propovijedima, ovdje sabranima, on izlaže biblijske tekstove predložene da se čitaju u pojedine nedjelje i blagdane tijekom godine. Iz tih propovijedi zrači duh Kristova učenika koji je, kao i Pavao, svjestan svoje zadaće koju je od Krista u ređenju dobio: »Jer što navješćujem evanđelje, nije mi na hvalu, ta dužnost mi je. Doista, jao meni ako evanđelja ne navješćujem. Jer ako to činim iz vlastite pobude, ide me plaća; ako li ne iz vlastite pobude – služba je to koja mi je povjerena.« (1 Kor 9,16-17)

Nadbiskup Marin Srakić jednostavno i skromno, kao vjerni Kristov sluga, izlaže Kristov nauk te tako oblikuje vjerski život onih koji su mu kao duhovnom pastiru povjereni. Drago mi je bilo napisati Marinu, mome školskom kolegi od prvoga razreda gimnazije na Šalati (1948. godine), ovih nekoliko redaka kao *predgovor* njegovim propovijedima. Želim da ove njegove *napisane* propovijedi budu duhovna hrana i duhovni testament vjernicima katolicima ravne Slavonije kao što su to bile one *izgovorene* na pojedinim nedjeljama i blagdanima u prošlosti.

U Zagrebu, na blagdan Prikazanja Gospodinovoga (Svijećnica),
subota 2. veljače 2013.

prof. dr. sc. Adalbert Rebić